

خواب نامه حماسی

www.ketab.ir

ناهید یوسف زاده قوچانی

سرشناسه : یوسفزاده، ناهید، ۱۳۴۰ -
 عنوان قراردادی : شاهنامه. شرح
 عنوان و نام پدیدآور : خوابنامه حماسی/ ناهید یوسفزاده قوچانی.
 مشخصات نشر : تربت حیدریه: چشم انداز قطب، ۱۳۹۵.
 مشخصات ظاهری : ۷۴۸ ص.
 شابک : ۳۰۰۰۰۰ ریال 2-17-8509-600-978:
 وضعیت فهرست : فیا
 نویسی :

موضوع : فردوسی، ابوالقاسم، ۳۲۹ - ۴۱۶ ق. شاهنامه -- خوابگزاری
 موضوع : Shahnameh -- Dream interpretationFerdowsi, Abolqasem
 موضوع : فردوسی، ابوالقاسم، ۳۲۹ - ۴۱۶ ق. شاهنامه -- خواب دیدن
 موضوع : Shahnameh -- DreamsFerdowsi, Abolqasem
 موضوع : خوابگزاری در ادبیات
 موضوع : Dream interpretation in literature
 موضوع : خواب دیدن در ادبیات
 موضوع : Dreams in literature
 شناسه افزوده : فردوسی، ابوالقاسم، ۳۲۹ - ۴۱۶ ق. شاهنامه. شرح
 رده بندی کنگره : IR ۹۱۱۱۴۲ ی ۸/خ
 رده بندی دیویی : ۱۱/۱۸
 شماره کتابشناسی ملی : ۴۳۱۱۷۰۷

خواب نامه حماسی

نویسنده: ناهید یوسف زاده قوچانی

ویراستار: اندیشه فرهت

طرح جلد: آرامش فرهت

ناشر : انتشارات چشم انداز قطب

تیراژ : ۲۰۰۰

نوبت چاپ : اول

تاریخ چاپ : ۱۳۹۵

چاپ: ویونا

قطع: وزیری

تعداد صفحات: ۷۴۸

قیمت ۳۰۰۰۰۰ ریال

شابک :

۹۷۸	۶۰۰	۸۱۵۳	۱۷	۲
-----	-----	------	----	---

آدرس: تربت حیدریه، خیابان رازی، رازی ۳

تلفن: ۰۹۲۲۳۲۵۸۸۱۸ - ۰۹۱۵۳۳۲۸۵۱۶

فهرست مطالب

۱۱	مقدمه
۱۵	پیشگفتار
۳۱	فصل اول: خواب و رویا از نظر تحلیلی و روان شناسی
۳۳	بخش اول: خواب و رویا از نظر روان
۴۳	بخش دوم: خواب و رویا در باور عام
۴۵	خواب حافظ
۴۵	خواب وصال شیرازی
۴۶	خواب آیه الله مرعشی
۴۸	خواب پسر دانه
۴۹	خواب بخت النصر
۵۱	رویای اسرار معبد پل
۵۳	خواب جیمز وات
۵۴	خواب چارلز مورگان
۵۵	خواب عبدالمطلب

.....	بخش سوم: اک-ایناری (علم الاسرار رویا).....	۵۹
.....	۱- اک اینار چیست.....	۵۹
.....	۲- دیدگاه استادان اک در مورد ظهور انواع رویا.....	۶۲
.....	۳- رویاها، شخصیت ها.....	۶۳
.....	۴- انواع رویا در اک اینار.....	۷۰
.....	بخش چهارم: خواب، رویا و دیدگاه روان شناسان.....	۷۷
.....	فصل دوم: خواب و رویا در فرهنگ و ادب، هنر.....	۸۷
.....	بخش اول: خواب و رویا در فرهنگ یونان قدیم	۸۹
.....	بخش دوم: خواب و رویا در دوران باستان و آراء خوابگزاران کهن.....	۹۵
.....	الف) خواب از دیدگاه خوابگزاران کهن.....	۱۰۵
.....	دانیال.....	۱۰۵
.....	محمد بن سیرین.....	۱۰۵
.....	جابر مغربی.....	۱۱۱
.....	حیش ابراهیم تفلیسی.....	۱۱۲
.....	ابراهیم کرمانی.....	۱۱۴
.....	ب) علم زجر و فال.....	۱۱۸

۱۱۹	پ) زمان از دیدگاه خوابگزاران کهن
۱۲۲	ت) آداب خواب
۱۲۵	بخش سوم: خواب و رویا در فرهنگ اسلامی
۱۲۹	الف) دسته بندی رویا از نظر درستی و نادرستی
۱۲۹	ب) دسته بندی رویا از نظر محتوی
۱۳۰	پ) دسته بندی رویا از نظر منشأ شکل گیری
۱۳۱	ت) دسته بندی رویا از نظر وضعیت جسمانی
۱۳۲	ث) دسته بندی رویا از نظر رویا
۱۳۴	ج) رویای های قرآن
۱۳۴	روای حضرت ابراهیم (ع)
۱۳۵	روای پیامبر اکرم (ص) درباره ی آینده ی اسلام
۱۳۶	روای پیامبر اکرم (ص) درباره ی تشریف به مسجد الحرام
۱۳۷	روای حضرت یوسف (ع)
۱۳۸	روایای هم بندان یوسف (ع) در زندان
۱۳۸	روای پادشاه مصر
۱۳۹	روای مادر موسی (ع)
۱۳۹	ح) اهمیت خوابگزاری در اسلام
۱۴۳	بخش چهارم: وظایف هنری و اصولی خواب و رویا در ادبیات

بخش پنجم: خواب های مصنوعی و معنوی	۱۵۱
الف) اثر تلقین پذیری در خواب های مصنوعی	۱۵۱
ب) درجات خواب های مصنوعی	۱۵۳
پ) رویای جادوی سیاه	۱۵۴
ت) رویای معنوی	۱۵۸
ث) واقعه رویا	۱۵۹
واقعه‌ی فضی عیاض	۱۶۴
واقعه‌ی ناصر خسرو و تبادلی	۱۶۶
واقعه‌ی سنایی غزنوی	۱۶۷
واقعه‌ی عطار	۱۶۸
واقعه‌ی ابراهیم ادهم	۱۷۰
واقعه‌ی رابعه	۱۷۴
واقعه‌ی شقیق بلخی	۱۷۸
واقعه‌ی ابراهیم خواص	۱۸۰
معراج پیامبر اسلام (ص)	۱۸۵
فصل سوم: خواب و رویا در شاهنامه فردوسی	۱۹۷
بخش اول: دقیقی و پیش در آمد خواب و رویا در حماسه‌ی ملی	۱۹۹

بخش دوم: شناخت فردوسی و دسته بندی خواب ها در شاهنامه	۲۰۷
الف) شناخت فردوسی	۲۰۷
۱- اندیشه فردوسی	۲۰۸
۲- حکمت فردوسی	۲۰۸
۳- مذهب فردوسی	۲۰۹
۴- اندیشه سیاسی فردوسی	۲۱۱
۵- دانش فردوسی	۲۱۳
۶- جهان بینی فردوسی	۲۱۵
۷- فردوسی و سرنوشت	۲۱۷
ب) دسته بندی خواب های شاهنامه	۲۱۹
۱- خواب های اهورایی	۲۱۹
۲- خواب های اهورایی - اهریمنی	۲۲۲
۳- خواب های اهریمنی	۲۲۴
۴- خواب های رمز گونه	۲۲۶
۵- خواب های بدون رویا	۲۲۷
بخش سوم: رویاهای قهرمانان شاهنامه	۲۲۹
خواب ضحاک	۲۲۹
خواب سام	۲۴۷

۲۶۰		خواب کيقباد
۲۶۶		خواب افراسياب
۲۸۳		خواب سیاوش
۲۹۲		خواب پیران و سیه
۳۰۰		خواب گم درز
۳۰۹		خواب طه
۳۱۶		خواب جریره
۳۲۶		خواب کيخسرو
۳۴۰		خواب کتایون
۳۴۶		خواب گشتاسب
۳۵۱		خواب فردوسی
۳۵۴		خواب های متوالی کید پادشاه قنوج
۳۵۶		رویای شب اول
۳۶۰		رویای شب دوم
۳۶۲		رویای شب سوم
۳۶۵		رویای شب چهارم
۳۶۷		رویای شب پنجم
۳۶۹		رویای شب ششم

۳۷۱	 رویای شب هفتم
۳۷۳	 رویای شب هشتم
۳۷۵	 رویای شب نهم
۳۷۶	 رویای شب دهم
۳۸۲	 خواب بابک
۳۸۹	 اولین رویای اشیروان
۴۰۳	 خواب بهرام چوبینه
۴۰۷	 دومین خواب انوشیروان
۴۱۰	 خواب نوشین روان و پیشگویی پهلوانان
۴۱۳	 بخش چهارم: خواب های بدون رویا و نقش واژه خواب
۴۱۳	 الف) خواب های بدون رویا در شاهنامه
۴۱۳	 خواب رستم
۴۲۲	 خواب رستم در کشتن پیل سپید
۴۲۴	 خوان ها و خواب ها
۴۲۵	 الف) خوان اول
۴۲۷	 ب) خوان دوم
۴۳۰	 ب) خوان سوم
۴۳۳	 ت) خوان پنجم

۴۳۶	 خواب رستم در نخچیر گاه
۴۳۸	 خواب رستم و ازدواج
۴۴۱	 رویای رستم
۴۴۳	 خواب رستم در جنگ با اکوان دیو
۴۴۷	 مرگ در خواب
۴۴۹	 کورسیدن در خواب
۴۵۱	 خواب و تهمت خیانت
۴۴۵	 (ب) نقش واژه خواب از نظر آفرینش هنری در سایر ابیات شاهنامه
۴۸۹	 فصل چهارم: خواب و رویا در گرشاسپ نامه، کوشنامه و سایر حماسه ملی
۴۹۱	 بخش اول: خواب و رویا در گرشاسپ نامه اسدی طوسی
۵۲۱	 بخش دوم: خواب و رویا در کوشنامه
۵۲۷	 الف) رویاهای اهورایی آبتین
۵۲۹	 اولین رویای آبتین
۵۳۳	 دومین رویای آبتین
۵۴۰	 سومین رویای آبتین
۵۴۵	 چهارمین رویای آبتین
۵۵۰	 (ب) نقش واژه خواب از نظر آفرینش هنری در سایر ابیات کوشنامه

۵۵۷	بخش سوم: خواب و رویا در سایر حماسه‌ی ملی
۵۵۷	الف) خواب و رویا در بهمن‌نامه
۵۶۱	خواب شاه‌صور
۵۷۵	خواب فریدون و سیاوش
۵۷۱	رویای بهمن
۵۷۴	ب) خواب و رویا در بهانگیر‌نامه
۵۸۶	ب) خواب و رویا در فرام‌نامه
۵۹۸	ت) خواب و رویا در افراسیاب‌نامه
۶۰۴	ث) خواب و رویا در روایت دهم فرام‌نامه
۶۱۱	ج) خواب و رویا در بیژن‌نامه
۶۲۲	ج) خواب و رویا در برزو‌نامه
۶۳۰	ح) خواب و رویا در شهریار‌نامه
۶۴۲	خواب لهراسب
۶۴۳	خواب زال
۶۴۶	خ) خواب و رویا در داستان کک کوهزاد
۶۴۸	رویای کک کوهزاد
۶۵۴	د) مقایسه خواب و رویا در شاهنامه فردوسی و سایر آثار حماسه‌ی ملی
۶۷۷	سخن آخر

۶۸۷	کتابنامه
۷۰۱	نمایه نام‌ها
۷۲۵	نمایه مکان‌ها
۷۳۱	نمایه خواب و رویا
۷۳۷	نمایه آیات و روایات

www.ketab.ir

خواب و رویا پدیده‌هایی از وضع روانی بشرند. درباره‌ی درستی و حقیقت آن‌ها از روزگاران پیشین، اندیشه‌مندان و اهل نظر سخن‌ها گفته و جویای حقایق آن بوده‌اند. گفتگو و بحث، عالی‌ترین این پدیده‌ها موضوع پژوهش خانم ناهید یوسف زاده قوچانی نیست. بلکه بررسی مسأله خواب و رویا در داستان‌های حماسی ادبیات فارسی ایران، تکیه‌ی پژوهنده در پژوهش‌هاست.

تحقیق خواب و رویا در حماسه‌ی ملی گذر به میدان بحث ادبی است، زیرا داستان‌های بزرگ حماسه‌ی ملی ایرانیان، گذشته از جنبه‌ی تاریخی آن‌ها در مقتضای زمان و مکان، اثر ادبی - هنری می‌باشند که هر یکی کارکرد هنری و سطح معین ادبی شمرده شده‌اند. این داستان‌های فراگیر تخیلی و معرفت‌حسی، زیبایی‌شناختی هر دو از جامعه‌ی ابتدایی، آغاز تاریخ بشر، زمان پادشاهان روایتی و تاریخی، تشکیل‌دهنده‌ی بزرگ ایرانی، آموخته‌شد خاندان‌ها و بیگانگان کشور گشا و ستیزه‌جو همه در یک حماسه‌ی بزرگ گرد آمده‌اند. به همین سبب پژوهشگر این رساله، به بررسی وضعیت خواب و رویا در حماسه‌ی ملی روی آورده است. و از دیدگاه ادبی، جنبه‌های مورد نظر را با ژرف‌نگاشتن در این پژوهش قرار داده است.

خواب و رویا ریشه در فرهنگ مردم و باورهای آنان دارد. اما بحث این کتاب پژوهش نقش مردم در آفرینش حماسه‌ی ملی نیست. بلکه مقصد و جایگاه و کاربرد خواب و رویا در روایات تاریخی، پهلوانی، اساطیری و داستان‌های قهرمانی است و طبیعتاً افسانه‌هایی که در شاهنامه‌ی فردوسی و دیگر داستان‌های حماسه‌های ملی به ساختار هنری کاملی دست

یافته اند.

پژوهشگر برای دست یافتن به نیتی که یادآوری شد، اطلاعات فراوانی را در باب پدیده‌های رویا و خواب جمع آوری کرده و با تکیه بر منابع ارزشمند متون بسیار ادبی و دیدگاه دانشمندان پیشین و معاصرو خاور شناسان، پژوهشی مفید در اختیار اهل ادب و دیگر محققان گذاشته است.

چون بررسی رضوع خواب و رویا در حماسه‌ی ملی و آثار دیگر ادبی باید در حوزه‌ی ادبیات قرار گیرد پژوهشگر ناگزیر به آثار ادبی رجوع کرده تا بتواند مسایل مورد نظرش را مورد بررسی و مطالعه قرار دهد.

بررسی خواب و رویا به در فرهنگ قدیم ایرانی و چه به معنی لغوی و چه در باورهای عامه، هر کدام به تنهایی ارزش و معنی شناختی و همچنین ادبی دارند.

خواب به جز معنای واقعی طبع و دامن در فرهنگ ایرانی، به مفهوم علمی عرفانی نیز استفاده شده است. به این ترتیب است که دییات عامه و صوفیانه، روایات و داستان‌های زیادی پدید آمده‌اند و در این جایگاه ارزش ادبی کسب کرده اند.

گرچه به همه‌ی جوانب مجموع این آثار در کتاب که پیش رو دارید، کاملاً پرداخته نشده، اما به هر حال اشاراتی به موارد فوق داشته است. این اشارات دلایلی است مبنی بر این که خواب و رویا در شیوه‌های مختلف فکری و فرهنگی دارای مفاهیم گوناگونی می‌باشد. و به یاری خواب هاست که نقش‌های گوناگونی در زندگی بشر پدید آمده است.

در کتاب خانم ناهید یوسف زاده قوچانی خواب و رویا در فرهنگ یونان قدیم در دوران باستان و آرای خواب‌گزاران کهن و همچنین علم زجر و فال بررسی شده است و پژوهشگر به این نتیجه رسیده که خواب‌گزاری و علم تعبیر رویا، تابع اصولی است، که در تفسیر رویای افراد باید به آن توجه شود. و با دسته بندی دقیق تفسیر شود.

خواب و رویا در این کتاب از دیدگاه اسلامی نیز مورد پژوهش قرار گرفته زیرا پژوهشگران مسلمان آن را یکی از نشانه‌های عظمت پروردگار شناخته و پدیده‌ی روحانی

بودنش را پذیرفته اند. براین اعتقاد علم تعبیر رویا از جانب خداوند است و منشأ الهی دارد. همچنین در این کتاب خواب‌های مصنوعی و معنوی نیز تحقیق علمی شده اند. پایه گذاری این پژوهش بر اساس متن شاهنامه و دیگر آثار حماسه‌ی ملی در این کتاب، از این جهت مهم است که آن‌ها متون فراگیر و ادامه دهنده‌ی سنت‌های فرهنگ و ادبیات کهن ایران زمین از آغاز روایتی و اساطیری تا وجود تمدن ایرانی زمان هخامنشی، سلوکی، کوشانی و ساسانی می‌باشند. از سوی دیگر پس از ورود اسلام به ایران، این اعتقادات با اندیشه‌های فلسفی و باورهای ایرانیان همراه شده، موجب احیای سنت‌های ملی گردید و این مرحله‌ی دیگری از رشد ادبی و پایه‌ی انکشاف ادب فارسی در دوره‌ی اسلامی شد.

در این پژوهش خواب‌های شاهنامه و سایر حماسه‌های ملی به صورت دسته بندی موضوعی آورده شده و این کار بر پایه‌ی تحقیق ادبی است. خوابها مطابق با ایفای نقش‌های خود در داستان‌ها دسته بندی شده اند. نخست خواب‌های مربوط به پیشگویی و آینده نگری که خواب‌های اهورایی نام گرفته و جنبه‌ی دینی دارند. نوع دیگر، خواب‌های اهورایی-اهریمنی است که از رویا بینایی با کردارهای اهریمنی ر می‌آید و در ساختار به گونه‌ی اول نزدیکند. سومین گونه، خواب‌های اهریمنی است که از آن خواب‌های رمز گونه و سپس خواب‌های بدون رویا آورده شده اند.

روایهای قهرمانان شاهنامه که نقش و صحنه‌های ادبی با یار و آشنایان می‌آید، گاهی پیشگویی از ظهور پادشاهان می‌کنند. این خواب‌ها، گاهی از سرنوشت آن‌ها، قهرمان داستان، روند حوادث داستان، حکایاتی را باز گو می‌کنند. مانند خوابی که افراسیاب دید و داستان زندگی سیاوش در توران از مضمون آن بر می‌آید.

معنای کردارها و رویدادهای که از خواب آمده نیز در این پژوهش شرح یافته‌اند. از این دست می‌توان به این موارد اشاره کرد: دیدن بیابان پر از مار در خواب، ظهور عقاب، طوفان، سرنگون شدن درفش، رود بیکرانه، دیدن پیل، آتش، آفتاب، شمع و دیگر پدیده

هایی که اغلب در رویاها از سوی رویا بینان دیده می‌شود.

در این پژوهش خواب‌ها بیشتر به قهرمانان اصلی شاهنامه تعلق دارند و وضعیت روزگار حال و آینده را به آنان می‌نمایانند. همچنین رویاها در شاهنامه و سایر حماسه‌های ملی وظیفه و مقام خاص هنری دارند. که هر یک از آن‌ها در این پژوهش با دقت نظر بازگویی و بررسی شده‌اند.

خواب‌ها هم بدن رویا بیشتر با کار و زندگی رستم پیوستگی دارند. این خواب‌ها در گذر از صفت جوان او روی می‌دهد. و صورت افسانه‌ای داستان‌ها را کامل می‌کند. استفاده از واژگی خواب و رویا در جایگاه گوناگون ادبی سخن شاعرانه نیز مورد توجه پژوهشگر است. بررسی خواب و رویا در گرشاسپ نامه اسدی توسی و کوشنامه و بهمن نامه‌ی ایرانشان بن ابی‌الحیر و دیگر حماسه‌های ملی نیز به همان شیوه‌ای است که در شاهنامه‌ی فردوسی می‌بینیم.

چنان که گفتیم پژوهشگر به دستاورد خوبی در حوزه‌ی ادب هنری دست یافته است. امید است این موضوع در ادب فارسی کلاسیک و ادبیات معاصر و همچنین ادبیات عامه ادامه یابد. و پژوهشگران دیگر در تکمیل این معنی، بیشتر به نقد خواب و رویا در آثار ادبی از دیدگاه وظیفه‌ی هنری آن‌ها در آفریدن نقش‌های هنری توجه کنند. به این ترتیب می‌توان به معنی خواب در داستان و دیگر آثار ادبی و هنری ناام شد و به شناخت زیبایی و ظرافت آن‌ها دست یافت. به دیگر سخن شناخت وظیفه‌ی ادبی و هنری خواب و رویا در مسیر آفرینندگی هر اثر ادبی و هنری، مرحله‌ی دیگری از این پژوهش خواهد بود.

خدایی شریف زاده

تاجیکستان - دوشنبه

۲۲ سپتامبر ۲۰۱۶

پیشگفتار

سپاس آن یگانه زنده و استواری که چرت و خواب او را فرامی گیرد و درود بر آخرین رسول او که هرگز قلبش از پرداختن به پروردگار آسوده نبود. «تام عینی و لا ینام قلبی»

پیشینه‌ی رویا به آثار ارسطو بازمی‌گردد، اما گذشت هزاران سال و کسب پیشرفت‌های علمی و نتایج تجمیع دانشمندان و روانکاوان، فقط آگاهی اندکی از رویا را برای ما به ارمغان آورده. و هنوز این پرسش در اذهان انسان‌ها باقی است که حقیقت رویا چیست؟

شناخت هیچ ملتی بدون دست یافتن به رازهای اندیشه‌های آن ممکن نیست. همه‌ی کنش‌های آیینی و آداب نمادینی که از گذشته‌های دور راز فرهنگ‌های گوناگون به دست ما رسیده است، با باورها پیوستگی دارند. رویاها نیز همواره در کنار میراث پیشینیان در باورها ریشه دوانده‌اند.

ماهیت علمی تحقیق، شناخت علمی یک مسئله با روش منطقی است. ماهیت خواب و رویا در حقیقت به روح و شناخت آن بازمی‌گردد و علت اصلی پدید آمدن آن همان گرفتن روح توسط خداوند و عروج روح انسانی به عالم ملکوت است.

انسان‌ها از گذشته‌های دور، رویارا همچون پدیده‌ای شگفت‌انگیز می‌انگاشتند. و از دریچه‌ی رویا به جهان پر رمز و راز می‌نگریستند. و بخشی از سرنوشت و آینده خود را

تأمین خواب.

تنظیم متابولیسم عاطفی.

حفظ کمال و تمامیت « خود ».

رویایها وظیفه دارند از خواب حمایت کنند، تحریکات درونی و برونی که معمولاً موجب بیدار شدن کامل می شود، باعث بوجود آمدن رویا بوده و از بیداری کامل، جلوگیری می کنند.

رویا متابولیسم عاطفی را که یکی از عوامل رفتار است، تنظیم می کند. رویایها، انرژی عاطفی را تخلیه می کنند. ترتیب فشار هیجانی را تشکیل می دهند. همچنین می توانند مانع از شوک های روانی شوند که ممکن است به انسان صدمه بزند.

رویایها، شفا دهنده و ارضاء کننده تمایلات انسان هستند. تمایلات سرکوب شده ای که در اصطلاح روان شناسی، به آنان « کانگوزیک » یا « سوخته شده » می گویند که تمایلاتی هستند و همچنین تمایلاتی که مربوط به عالم ارواحانی هستند و در اصطلاح به آنان « آناگورژیک » یا « ایده آلیستیک » می گویند. رویایها در دو نوع این تمایلات را در درون خود دارند. گاه حتی در رویا به مشکلات پاسخ داده می شود و گاه این رویایها هشدار دهنده اند.

اما تاثیری که رویا و خواب در ادبیات پیشین فارسی گذاشته است نیز از به وجود آوردن آرایش های ادبی و آفرینش زیبایی، برگرفته از آرزوها و تمایلات مردم کهن است که در قالب رویا به نمایش در آمده است.

" خواب و رویا در باور شاهنامه و بسیاری از آثار حماسی و در پندار اساطیری، برزخی میان عالم شهود و عالم غیب است. در، داستان های حماسی، بسیاری از رویدادها، پیش از آنکه در عالم بیداری وقوع یابند در خواب قهرمان داستان چهره می نمایند و خواب در این

داستان‌ها در حقیقت زهدانی است که چنین رویدادهای حماسی در آن پرورده می‌شود. حکیم فردوسی خواب را پاره‌ای از پیامبری می‌داند و بسیاری از رویاهای شاهنامه را با وحی برابر می‌داند.

«نگر خواب را بیهوده نشمری یکی بهره دانش ز پیغمبری»^۱

به اعتقاد او شب هنگام که انسان‌ها در خوابند، ستارگان و ماه با هم به رای زنی می‌نشینند تا بر کار زمینیان تدبیر کنند و تقدیر هر کس را چنان که سزاوار اوست رقم می‌زنند. این رای‌زنی‌ها در آن سخنان در فضا پراکنده می‌شوند. خفتگانی که دارای روان‌های روشن و آگاه هستند، پیام‌های آنان را می‌شنوند و بسیاری از وقایع آینده را در خواب می‌بینند.^۲

ستاره زند رای با چرخ ماه سخن‌ها پراکنده گردد به راه

روان‌های روشن بینند به خواب همه بودنی‌ها چو آتش بر آب^۳

این کتاب، به بررسی خواب و رویا در طول تاریخ و تأثیر آن بر افکار شاعران حماسه سرا می‌پردازد. همچنین نگارنده بررسی می‌کند که شاعران حماسه سرای ایران چگونه از عنصر خواب و رویا برای آفرینش هنر و زیبایی ادبی بهره گرفته‌اند. و تا چه حد در این کار موفق بوده‌اند و دیگر اینکه خواب و رویا در افکار سراینده‌گان حماسه ملی، تا چه اندازه تأثیر گذارده و چه ارتباطی میان این رویاها با باور عموم مردم روزگار آنان داشته است. در این کتاب که بر گرفته از رساله دکتری نگارنده است، همچنین پیشینه رویا در فرهنگ‌های گوناگون بررسی شده و تأثیر آن بر ادبیات نیز جستجو گردیده است.

۱- شاهنامه فردوسی، ج ۸، ص ۱۱۰، ب ۹۱۸.

۲- ر.ک: سرامی، از رنگ گل تارنج خار، صص ۹۷۹ و ۹۸۰.

۳- شاهنامه فردوسی، ج ۸، ص ۱۱۰، ب ۹۶۲۰، ۹۶۹.